ORIGINAL ARTICLE

VÝZNAM EURÓPSKEHO DOBROVOĽNÍCTVA V ŽIVOTE MLADÉHO ČLOVEKA

Importance of European volunteer activities in life of young people

Lucia Cintulová, Libuša Radková

Trnavská univerzita v Trnave, Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce

Summary

The volunteer (unpaid) work and opportunity to perform it in the society is considered as an unavoidable assumption and also standard of democracy. It can also play an important role in forming the system of values for young people. It offers the young people with experience and skill, which are later useful in their professional life, supports their cooperation and communication skills and acts as the opposite to the style of life solely aimed at the consumption. The authors present results of observations of Slovak volunteers engaged in long-term European volunteer services in EU countries. The target of the research was to establish the motivation of volunteers, needs and barriers in the volunteer work. We also studied types of volunteers and advantages of performing the volunteer work in abroad. The sample group included 172 volunteers participating in projects of the European volunteer service in 2010 for periods of one year and above. The quantitative examination was implemented in the spring 2010. The method of the data accumulation was based on a questionnaire prepared by the authors for research purposes. The results demonstrate differences in the volunteer motivation between men and women and in considerations of the importance of volunteer activities depending on the education, the respondents perceived the volunteer activities as more important with increasing degree of their education. We demonstrated no considerable differences between types of volunteers in preferences of particular types of volunteer programmes. The most considerable barriers in the inclusion into the European volunteer programme were insufficient preparedness of the programme in particular cases and poor communication between participating organizations. The respondents particularly consider the benefits of the European volunteer programme in the self-development and professional growth, in the development of the responsibility and independence and development of language knowledge and social skills. The volunteers were most frequently engaged in work with handicapped adults (homeless people, unemployed people, victims of violence, seniors) within projects focused on environmental and cultural problems.

Key words: volunteer activity – community development – European Volunteer Service – benefit of volunteer work – values

Súhrn

Dobrovoľníctvo a priestor, ktorý sa mu v tej ktorej spoločnosti dáva, sa považuje za nevyhnutný predpoklad a zároveň meradlo demokracie. Veľkú úlohu môže zohrať pri formovaní hodnotového systému mladých ľudí. Prináša mladým ľuďom skúsenosti a zručnosti, ktoré potrebujú neskôr vo

svojom profesionálnom živote, učí ich spolupráci, komunikačným zručnostiam a je opakom spôsobu života zameraného len na konzum. Autorky prezentujú výsledky výskumu slovenských dobrovoľníkov, zapojených dlhodobo do Európskej dobrovoľníckej služby v krajinách EU. Cieľom výskumu bolo zistenie motivácie dobrovoľníkov, potrieb a bariér pre dobrovoľníctvo. Tiež sme zisťovali typy dobrovoľníkov a výhody vykonávania dobrovoľníckej práce v zahraničí. Výskumný súbor tvorilo 172 dobrovoľníkov zapojených do rok a viac trvajúcich projektov Európskej dobrovoľníckej služby v roku 2010. Kvantitatívne šetrenie bolo realizované na jar 2010. Metódou zberu dát bol nami pre účely výskumu vytvorený dotazník. Výsledky ukazujú rozdielnosť motivácie dobrovoľníkov u mužov a žien, rozdiely vo vnímaní dôležitosti dobrovoľníctva podľa vzdelania: so zvyšujúcim sa vzdelaním vnímajú respondenti dobrovoľníctvo ako dôležitejšie. Nedokázali sme významné rozdiely medzi typmi dobrovoľníkov pri preferencii konkrétnych druhov dobrovoľníckych programov. Ako najvýznamnejšie bariéry zapojenia sa do Európskeho dobrovoľníckeho programu vyšli nedostatočná pripravenosť programu v konkrétnych prípadoch a slabá komunikácia medzi zúčastnenými organizáciami. Prínosy Európskeho dobrovoľníckeho programu vidia respondenti predovšetkým v sebarozvoji a profesionálnom raste, v rozvíjaní zodpovednosti a samostatnosti a v rozvoji jazykových zdatností a sociálnych zručností. Najčastejšie sa v rámci svojej činnosti dobrovoľníci zapájali do práce so znevýhodnenými dospelými (bezdomovci, nezamestnaní, obeť násilia, seniori), do environmentálnych a kultúrne zameraných projektov.

Kľúčové slová: dobrovoľníctvo – rozvoj komunity – Európska dobrovoľnícka služba (EDS) – prínos dobrovoľníctva – hodnoty

ÚVOD

Pred 10 rokmi OSN vyhlásila Svetový rok dobrovoľníkov a v roku 2011 Európska únia vyhlásila Európsky rok dobrovoľníkov. Touto podporou a zviditeľnením dobrovoľníkov svetové i európske spoločenstvo ocenili dôležitú úlohu, ktorú dobrovoľníci majú v spoločnosti. Sám bývalý generálny tajomník OSN Kofi Annan sa vyjadril o dobrovoľníkoch ako o hybnej sile tretieho tisícročia (Radková, 2003). V Európskej únii sa už viac rokov realizuje program európskeho dobrovoľníctva, keď sa mladí ľudia môžu zúčastniť najrozličnejších dobrovoľníckych aktivít v iných krajinách Európskej únie. V rámci tohto programu pobudnú približne jeden rok v hostujúcej neziskovej organizácii a pracujú v rámci jej aktivít. Dôležitým prvkom európskeho dobrovoľníctva je, že iniciuje zapojenie ľudí s nedostatkom príležitostí do života komunity a tým im dáva veľkú príležitosť i na osobnostný rozvoj.

Myšlienku, že dobrovoľnícke aktivity patria k významným faktorom, formujúcim hodnotový rebríček a charakter konkrétne u vysokoškôlkov, si osvojili i niektoré vysoké školy, ktoré rozvíjajú v rámci svojich projektov aj dobrovoľnícke aktivity (Oppenheimer, 2008, p. 23; Hybels, 2009, p. 53). Patrí k nim Fakulta zdravot-

níctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity, Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety a v neposlednej miere aj Zdravotné sociální fakulta JU v Českých Budějoviciach.

Dobrovoľníctvo existovalo zrejme počas celej histórie ľudstva, vždy sa našli v rámci komunity ľudia, čo podali pomocnú ruku tým, čo boli v ťažkej situácii (Oppenheimer, 2008, p. 5). Počas histórie sa potom vytvárali pomáhajúce organizácie a inštitúcie, v rámci ktorých dobrovoľníci pôsobili, od kláštorov až po Červený kríž a rôzne iné charitatívne inštitúcie. V 80. rokoch dvadsiateho storočia sa dobrovoľníctvo objavuje ako pojem v odbornej literatúre (Matoušek et al., 2001, s. 105). Dobrovoľníci zároveň pôsobili v inštitúciách, ale aj ako samostatní jednotlivci či skupiny v rámci tzv. susedskej pomoci alebo pomoci v rámci komunity (Matoušek et al., 2001, s. 105). Existuje pomerne dobre rozpracovaná teória a manažment práce s dobrovoľníkmi, dokonca sa dá tento odbor samostatne študovať na niektorých univerzitách v USA (McCurley, Lynch, 2006, p. 47).

Motivácia k robeniu dobra v prospech iných, oblastí pôsobenia dobrovoľníkov, prínosy dobrovoľníctva i prekážky sú často skúmané v krajinách, kde tradícia dobrovoľníctva nebola násilne prerušená a v týchto krajinách aj tradične zastú-

penie občanov na dobrovoľníckych aktivitách je pomerne vysoké, pohybuje sa od 19 % (Francúzsko) až po 50 % (USA, Veľká Británia) (McCurley, Lynch, 2006, p. 32). Na Slovensku výskumy z roku 2002 uvádzajú 19% zastúpenie obyvateľstva na dobrovoľníctve (Woleková a kol., 2002, s. 12). Toto číslo je iste už nie aktuálne, ale v ostatných rokoch nemáme výskum takého rozsahu, aby sme mohli porovnať trend vývoja dobrovoľníctva v rámci Slovenska. Jednako existuje množstvo výskumov na menších vzorkách, ktoré síce nie sú reprezentatívne pre celú krajinu, ale dávajú určitý obraz o motiváciách, dopadoch a zastúpení respondentov v dobrovoľníckych aktivitách (Bundzelová, 2008; Pavelek, 2010; Cintulová, 2011; Krkoškova, 2011.)

Takýmto výskumom je aj výskum uskutočnený na mladých ľuďoch zo Slovenska, ktorí počas roka 2010 participovali v Európskej dobrovoľníckej službe, programe podporovanom Európskou úniou, na projektoch s dĺžkou cca 1 rok.

Definovanie výskumného problému

Pri realizácii výskumu sme vychádzali z faktov o doterajšej participácii mladých ľudí na aktívnom občianskom živote a teda aj na dobrovoľníckych aktivitách či už doma, alebo v zahraničí (Wearing, 2001, p. 158; McCurley, Lynch, 2006, p. 123; Prieskum o stave dobrovoľníctva..., 2007, s. 6; Lörincová et al., 2009, s. 12). Na Slovensku i v celej Európe už niekoľko rokov klesá počet mladých ľudí so záujmom o dobrovoľnícke aktivity. Preto sme sa snažili odhaliť prínosy ako aj postoje mládeže k dobrovoľníckej službe. Zamerali sme sa na európske dobrovoľníctvo a slovenských participantov pri rozvoji komunit v zahraničí.

Cieľom výskumu bolo zistiť, akých aktivít sa mladí ľudia zo Slovenska v rámci Európskeho dobrovoľníckeho programu zúčastňujú, aké prínosy z toho majú, s akými prekážkami najčastejšie zápasia, ako vnímajú mladí ľudia dôležitosť dobrovoľníctva a ako vidia jeho význam v zahraničí.

METODIKA

Pri výskume sme použili metódu dotazníka, ktorý obsahoval škálovacie, uzavreté i otvorené otázky. Výskum sa realizoval v mesiacoch február–apríl

2010 a boli do neho zahrnutí dobrovoľníci, ktorí v tej dobe vykonávali Európsku dobrovoľnícku službu v zahraničí, pričom sme nesledovali krajinu pôsobenia.

Pre prvotné a druhotné triedenie dát sme použili program Microsoft Excel 2003.

Výberový súbor

Do výskumu sa zapojilo 172 slovenských dobrovoľníkov, ktorí vykonávali Európsku dobrovoľnícku službu v rôznych krajinách Európy. Dobrovoľníkov sme kontaktovali prostredníctvom koordinátorov dobrovoľníkov v zahraničí, ktorí sú zodpovední za manažment a koordináciu tohto programu. Ich výber bol zámerný. Výskumu sa zúčastnili len dobrovoľníci dlhodobých projektov (cca 1 rok), aby bolo možné získať výsledky o dobrovoľníckych skúsenostiach u dobrovoľníkov s dlhšou praxou. Na výskume spolupracovali aj ďalšie subjekty pôsobiace v oblasti Európskej dobrovoľníckej služby, napr. Juventa, vysielajúce organizácie v SR a samozrejme samotní európski dobrovoľníci.

Výberový súbor tvorilo 172 európskych dobrovoľníkov, z čoho bolo 104 žien a 68 mužov vo veku 18–30 rokov. Väčšina respondentov má ukončené stredoškolské vzdelanie s maturitou 67 (39 %); bez maturity 20 (11 %) a ďalší sa rozhodli prerušiť vysokú školu a zúčastniť sa ročnej Európskej dobrovoľníckej služby buď počas bakalárskeho štúdia 75 (44 %), alebo počas II. stupňa vysokoškolského štúdia 10 (6 %).

VÝSLEDKY

Respondenti v dotazníku odpovedali na nasledujúce otázky:

Ako často ste pracovali ako dobrovoľník pred zapojením sa do Európskej dobrovoľníckej služby? (tab. 1)

Podľa toho, ako sú respondenti aktívni v dobrovoľníctve, sa vyčlenili do štyroch skupín.

Prvá skupina dobrovoľníkov sa zapojila do dobrovoľníckych aktivít iba prostredníctvom Európskej dobrovoľníckej služby a dobrovoľníctvo nevykonávali predtým. Túto skupinu dobrovoľníkov tvorilo 11 ľudí z výberového súboru. Druhú skupinu, zastúpenú 55 participantmi, predstavujú dobrovoľníci, ktorí sa pred odchodom na Európsku dobrovoľnícku službu venovali dobrovoľníckym aktivitám len príležitostne. 70 respondentov patrí do tretej skupiny,

tito sa pred odchodom zúčastňovali niekoľkokrát do roka na dobrovoľníckych prácach, pričom ich považujú za dôležité. Poslednú štvrtú skupinu tvoria 36 dobrovoľníci, ktorí zvykli pred odchodom na Európsku dobrovoľnícku službu aktívne a pravidelne participovať na dobrovoľníctve a považujú ho za významné.

Ako by ste z hľadiska aktivity hodnotili svoj spôsob života? (tab. 1)

Respondenti hodnotili svoj spôsob života v 4 kategóriách podľa stupňa aktivity svojho životného štýlu, množstva záujmových aktivít, množstva nevyužitého voľného času a sily záuj-

mu pomáhať druhým. Tabuľka 1 uvádza modusy v jednotlivých kategóriách u každého typu dobrovoľníkov. Uvádzané mediány naznačujú, ku ktorej možnosti sa najviac v jednotlivých skupinách dobrovoľníci prikláňajú.

Mladí ľudia, ktorí vykazovali najvyššiu frekvenciu dobrovoľníckej práce, zároveň uvádzali najaktívnejší životný štýl, najmenej nevyužitého voľného času a najvyššiu ochotu pomáhať druhým. Teda dá sa povedať, že tí najaktívnejší mladí ľudia zároveň boli aj najaktívnejšími dobrovoľníkmi. Táto frekvencia klesala v jednotlivých skupinách primerane s poklesom frekvencie dobrovoľníckych aktivít.

Tabuľka 1 Charakteristika životného štýlu respondentov z hľadiska jednotlivých skupín

Skupina (1 – najnižšia frekvencia práce ako dobrovoľník, 4 – najvyššia frekvencia dobrovoľníckej práce)	1	2	3	4
Modusy u jednotlivých skupín				
Aktívny životný štýl (1) – pasívny životný štýl (5)	2	2	2	1
Veľmi veľa záujmových aktivít (1) – málo alebo žiadne záujmové aktivity (5)	2	2	2	2
Veľmi málo nevyuž. voľn. času (1) – veľmi veľa nevyuž. voľného času (5)	2	2	2	1
Záujem o pomoc druhým (1) – bez záujmu o pomoc druhým (5)	2	2	1	1

Počas Európskej dobrovoľníckej služby ste pracovali len na svojom pridelenom projekte v rámci hostovskej organizácie, alebo ste sa zúčastňovali aj iných dobrovoľníckych aktivít? (tab. 2 a 3)

Zistili sme, že 34 dobrovoľníkov počas ročného dlhodobého projektu vykonáva iba činnosti vyplývajúce z dobrovoľníckeho programu a vo voľnom čase skôr uprednostňujú poznávanie danej kultúry, vzdelávanie, prípadne doučovanie jazykov v danej krajine. Druhú skupinu tvoria

dobrovoľníci, ktorí sa popri svojom projekte zúčastňujú aj ďalšieho 1 projektu, spolu 56. Tretiu skupinu (4) tvoria dobrovoľníci, ktorí participujú na viac ako 2 projektoch, a posledná skupina zahŕňa 78 dobrovoľníkov, ktorí sa okrem práce na základnom projekte zúčastňujú príležitostných aktivít (benefičné koncerty, veľtrhy, festivaly, komunitné akcie, dobrovoľnícke aktivity inej mimovládnej zahraničnej organizácie).

Tabuľka 2 Dobrovoľníci z hľadiska frekvencie dobrovoľníckych aktivít

	Absolútna početnosť	Relatívna početnosť %
Participácia na príležitostných dobrovoľníckych aktivitách	78	45
Participácia na viac než 1 ďalšom projekte	56	33
Participácia na 1 ďalšom projekte	4	2
Účasť na vlastnom projekte Eur. dobrov. služby	34	20
Spolu	172	100

Tabuľka 3 Dobrovoľníci z hľadiska druhu činností (na akých projektoch participujú)

	Absolútna početnosť	Relatívna početnosť %
Komunitné projekty	7	4
Farmárske projekty	6	3
Vzdelávacie projekty	26	15
Kultúrne projekty	23	13
Preventívne projekty	8	5
Enviromentálne projekty	31	18
Práca so znevýhodnenými dospelými (bezdomovci, nezamestnaní, obeť násilia, seniori)	46	27
Práca so zdravotne postihnutými	11	9
Práca s deťmi a mládežou	14	8
Spolu	172	100

Aký význam podľa Vás pripisujú ľudia dobrovoľníctvu v krajine, kde ste v rámci Európskeho dobrovoľníckeho programu pracovali? (tab. 4).

Respondenti mohli vybrať možnosti od veľmi dôležitý až po nedôležitý.

Podľa názoru respondentov verejnosť považuje v zahraničí dobrovoľníctvo za dôležité.

Môžeme povedať, že väčšina respondentov – až 75 % popisuje vnímanie dobrovoľníctva v zahraničí ako veľmi dôležité a dôležité, 12 % ho považuje za skôr nedôležité, 1 % za nedôležité a 12 % to nevie posúdiť.

Tabuľka 4 Vyjadrenie vnímania dobrovoľníctva v zahraničí

Dobrovoľníctvo v zahraničí je podľa mojej skúsenosti vnímané ako	Absolútne počty	Relatívne počty %
Veľmi dôležité	88	51
Skôr dôležité	41	24
Skôr nedôležité	21	12
Nedôležité	2	1
Neviem posúdiť	20	12
Spolu	172	100

Túto otázku sme hodnotili v súvislosti so vzdelaním a v súvislosti s pohlavím.

Akú dôležitosť pripisujete dobrovoľníctvu Vy osobne?

Rozdiely vo vnímaní dôležitosti dobrovoľníctva sme vyjadrili v súvislosti s dosiahnutou úrovňou vzdelania respondentov v tab. 5.

Vzdelanie zohráva významnú úlohu pri vnímaní dôležitosti dobrovoľníckej práce. So zvyš-

šujúcim sa stupňom vzdelania sa zvyšuje i vnímanie dobrovoľníctva ako potrebného a dôležitého v živote človeka. Chí-kvadrát test ukázal štatisticky významný rozdiel vo vnímaní dôležitosti dobrovoľníctva u vysokoškolákov a stredoškolákov na úrovni $p = 0,003$, pričom vysokoškoláci viac vnímajú dobrovoľníctvo ako veľmi dôležité až skôr dôležité v porovnaní so stredoškolákmi.

Tabuľka 5 Vnímanie dôležitosti dobrovoľníctva u respondentov z hľadiska vzdelania

	Študuje VŠ II. stupňa	Študuje VŠ I. stupňa	Študuje SŠ s maturitou	Študuje SŠ bez maturity	Spolu	%
Veľmi dôležité	8	36	0	0	42	25
Skôr dôležité	2	22	33	10	67	39
Skôr nedôležité	0	0	24	7	31	18
Vôbec nedôležité	0	0	10	3	13	8
Neviem posúdiť	0	17	0	0	17	10
Spolu	10	75	67	20	172	100
%	6	44	39	11		

Chí-kvadrát test: $p = 0,003$

Rovnako sme zaznamenali rozdiel vo vnímaní dôležitosti dobrovoľníctva u mužov a žien (tab. 6). Vyššie percento žien (79 % oproti 47 % u mužov) hodnotilo dobrovoľníctvo ako veľmi dôležité a skôr dôležité, vyšší percentuálny podiel mužov (47 % oproti 15 % u žien) sa priklono-

nil k možnostiam hodnotenia dobrovoľníctva ako skôr nedôležité a nedôležité. Chí-kvadrát test ukázal štatisticky významné rozdiely v chápaní dobrovoľníctva medzi ženami a mužmi na úrovni $p < 0,0005$.

Tabuľka 6 Vnímanie významu dobrovoľníctva z hľadiska pohlavia

	Ženy	%	Muži	%	Spolu	%
Veľmi dôležité	52	50	0	0	52	30
Skôr dôležité	30	29	32	47	62	36
Skôr nedôležité	6	6	25	37	31	18
Vôbec nedôležité	5	5	7	10	12	7
Neviem posúdiť	11	10	4	6	15	9
Spolu	104	10	68	100	172	100

Chí-kvadrát test: $p < 0,0005$

Ktoré prekážky zapojenia sa do Európskej dobrovoľníckej služby (od podania žiadosti až po nástup na EDS) považujete za najvýznamnejšie? (tab. 7)

Existujú bariéry, ktoré negatívne pôsobia na rozvoj dobrovoľníctva, ako aj na motiváciu ho vykonávať. Bariéry, ktoré by mohli zabrániť nástupu na Európsku dobrovoľnícku službu v prípade, že boli respondenti do tejto služby vybratí, alebo tiež bariéry, ktoré znemožňujú podanie takejto žiadosti, sme hodnotili v ďalšej otázke. Respondenti mali ohodnotiť jednotlivé výroky ako bariéry na škále 1 až 5, pričom najsilnejšie pôsobenie bariéry je uvádzané ako 1. miesto a najslabšie ako 5. miesto. Pri jednotlivých kategóriách v tab. 7 uvádzame modus.

Za najväčšie prekážky považovali respondenti nedostatočnú organizáciu a prípravu projektu či školení, ďalej zlyhanie komunikácie medzi subjektmi, zainteresovanými na organizovaní Európskej dobrovoľníckej služby. Za menej významné bariéry boli považované neinformovanosť o podmienkach projektu, problémy zo strany potencionálneho dobrovoľníka, predsudky zo strany blízkych a rodiny a nevhodnosť projektového programu. Ako najmenej významnú bariéru vyhodnotili respondenti prílišnú byrokráciu. Táto v porovnaní s vyššie spomenutými bariérami významnejšie nebránila nástupu respondentov na Európsku dobrovoľnícku službu a dala sa prekonať.

Tabuľka 7 Bariéry v participácii na dobrovoľníckom programe

Typ bariéry	Modus
Nedostatočná organizácia a príprava projektu či školení	2
Zlyhanie komunikácie medzi zainteresovanými subjektmi	2
Neinformovanosť o podmienkach projektu	3
Problémy zo strany potenciálneho dobrovoľníka, iné záujmy	3
Predsudky zo strany blízkych a rodiny	3
Nevhodnosť projektového programu EDS	3
Prílišná byrokracia	4

V čom vidíte prínosy Európskeho dobrovoľníckeho programu pre Vás osobne? (tab. 8)

Je viac ako zrejmé, že európske dobrovoľníctvo ovplyvňuje životy respondentov, a to zväčša pozitívnym smerom. Zistovali sme, aké výhody prináša Európsky dobrovoľnícky program pre mladých ľudí a akým spôsobom im pomáha v ďalšom životnom uplatnení.

Respondenti mali uviesť svoj súhlas s uvedenými prínosmi na stupnici od úplne súhlasím (1) až po nesúhlasím (5). V tabuľke 8 uvádzame modusy pri jednotlivých kategóriách.

Respondenti ako najvýznamnejšie prínosy uvádzali sebarozvoj a profesionálny rast, zodpo-

vednosť a samostatnosť, jazykové kompetencie a sociálne zručnosti, nové skúsenosti, poznatky a kontakty, zvýhodnenie na trhu práce v budúcnosti, zvýšenie sebavedomia a sebadôvery. Ako vysoko významný prínos dobrovoľníctva vidia respondenti získanie skúseností z rôznych pracovných tímov a ich budovania, otvorenie nových príležitostí a možností, upevnenie rebríčka životných hodnôt a postojov, zvýšenie uvedomenia si európskeho občianstva a vlastnej zodpovednosti za svoje konanie a za menej významný prínos považujú ocenenie v spoločnosti.

Tabuľka 8 Výhody a prínosy Európskeho dobrovoľníckeho programu pre respondentov

Prínosy Európskeho dobr. programu pre respondentov	Modus
Sebarozvoj a profesionálny rast	1
Zodpovednosť a samostatnosť mladých ľudí	1
Jazykové kompetencie a sociálne zručnosti	1
Nové skúsenosti, poznatky, kontakty	1
Zvýhodnenie na trhu práce	1
Zvýšené sebavedomie a sebadôvera	1
Skúsenosti v rôznych pracov. tímoch, teambuilding	2
Otvorenie nových možností a príležitostí	2
Upevnenie životných hodnôt a postojov	2
Zvýšenie uvedomenia si európskeho občianstva a vlastnej zodpovednosti za svoje konanie	2
Ocenenie v spoločnosti	3

Aké sú silné a slabé stránky dobrovoľníctva u nás a aké podľa Vašej skúsenosti v zahraničí? (tab. 9)

Respondenti nám porovnaním fungovania dobrovoľníctva u nás a v zahraničí poskytli ich sub-

jektívny pohľad na úroveň dobrovoľníctva. Na nedostatky v manažmente slovenských dobrovoľníckych programov skôr respondenti upozorňovali vyzdvihovaním pozitívnych stránok európskeho dobrovoľníctva – poukázaním na

jeho silné stránky, z ktorých by si Slovensko malo zobrať príklad a zamerať sa na elimináciu nedostatkov.

Za významné silné stránky dobrovoľníctva na Slovensku v súčasnosti respondenti považujú zvyšovanie jeho profesionálnej úrovne, budovanie sociálneho kapitálu a rozvoj komunit, finančnú nenáročnosť aktivít, profesionalizáciu dobrovoľníctva cez vzdelávacie programy. Za slabé stránky na Slovensku považujú najmä zostávajúci manažment dobrovoľníkov, nedostatočnú oporu v legislatíve a nedostatočné ocenenie zo strany verejnosti. Za silné stránky dobrovoľníctva v zahraničí považujú dobrý manaž-

ment, pravidelnú supervíziu a školenia, existujúcu oporu v legislatíve, to, že dobrovoľník je v neziskových organizáciách považovaný za rovnocenného partnera a že spoločnosť si dobrovoľníkov cení. Za slabé stránky dobrovoľníctva v zahraničí považujú respondenti najmä nerovnocenné postavenie dobrovoľníka-cudzinca v hostujúcej krajine, predsudky a nedôveru voči dobrovoľníkovi-cudzincovi, sťaženosť komunikáciu s lokálnou komunitou, jazykovú bariéru, zhoršený prístup k výhodám občanov danej krajiny a vyššiu finančnú náročnosť pre dobrovoľníka.

Tabuľka 9 Silné a slabé stránky dobrovoľníctva u nás a v zahraničí

Silné (+) a slabé stránky (–) dobrovoľníctva v SR	Silné (+) a slabé stránky (–) dobrovoľníctva v zahraničí
+ zvyšovanie profesionálnej úrovne	+ riadený manažment dobrov. programov
+ budovanie sociálneho kapitálu a rozvoj lok. komunity	+ pravidelné supervízie a školenia + získanie youth pass
+ profesionalizácia dobrovoľníctva cez vzdel. programy	+ legislatívna úprava
+ finančne menej náročné	+ dobrovoľník – rovnocenný partner v nezisk. organizácii
+ väčšia možnosť výberu placementu	+ ocenenie a ohodnotenie dobrovoľníka
+ domáce prostredie a prispôbené podmienky subjektmi	+ networking a kooperácia na rôznych úrovniach s danými subjektmi
– manažment dobrovoľníkov zaostáva za inými krajinami	+ spolupráca a poznávanie dobrovoľníkov navzájom
– chýbajúca legislatívna úprava	+ koordinátor dobrovoľníkov má právomoci
– nedostatočné ocenenie zo strany verejnosti a spoločnosti	+ poznávanie inej kultúry
– nedostatočné siet'ovanie a kooperácia medzi štátnym, neziskovým a podnikateľským sektorom	+ medializácia, kampane na podporu dobrovoľníctva
– nedostatočná medializácia a podpora dobrovoľníctva	– nerovnocenné postavenie v hostujúcej krajine
	– predsudky a nedôvera
	– sťaženosť komunikácia s lokálnou komunitou
	– jazyková bariéra
	– zvýšenie úsilia na adaptáciu a integráciu do prostredia v danej krajine
	– zhoršený prístup k možnostiam a výhodám občanov danej krajiny
	– finančné náklady sú vyššie

Aké asociácie Vás napadnú pri slove dobrovoľníctvo? (tab. 10)

Respondenti mohli slobodne v otvorenej otázke napísať asociácie, ktoré sa u nich spájajú s dobrovoľníctvom. Tie boli následne kategorizované. Jednotliví respondenti uvádzali viaceré asociácie, najčastejšie 3.

Ako najčastejšie asociácie spájané s dobrovoľníctvom uvádzajú respondenti pomoc ľuďom, prírode, svetu, komunite, práca s ľuďmi, nové kontakty, stretávanie sa, práca zadarmo, bez finančného ocenenia, zábavu, zážitky, relax, osobnostný rast, rozvoj, nabíeranie skúseností a vedomostí.

Tabuľka 10 Asociácie respondentov vo vzťahu k dobrovoľníctvu

	Absolútna početnosť
Pomoc ľuďom, prírode, svetu, komunite	67
Práca s ľuďmi, nové kontakty, stretávanie sa	40
Práca zadarmo bez finančného ohodnotenia	35
Zábava, zážitky, relax	35
Osobnostný rast, rozvoj, nabíeranie skúseností, vedomostí	24
Zmysluplná užitočná práca pre spoločnosť	18
Výzva a možnosť realizovať sa	17
Pozitívne pocity, radosť, užitočnosť, túžba byť prospešný, potešenie	15
Venovať čas alebo samého seba iným	15
Konať dobro a pomáhať	9

DISKUSIA

Organizácia spojených národov považuje dobrovoľníctvo za významný hybný faktor fungovania demokratickej spoločnosti, čo vyjadrila aj vyhlásením Svetového roka dobrovoľníkov 2001. Rovnako aj Európska únia vyhlásila rok 2011 za Európsky rok dobrovoľníkov. Dobrovoľníctvo prináša spoločnosti veľa benefitov, od produkcie hodnôt a služieb, ktoré nemajú náklady na mzdy, až po formovanie aktívneho občianskeho postoja k riešeniu problémov na úrovni komunít (subsidiarita) (McCurley, Lynch, 2006; Liao-Troth, 2008, p. 54). S dobre organizovaným dobrovoľníckym programom sa zriedkavejšie stretneme u nás. Európsky dobrovoľnícky program je preto dobrou príležitosťou pre mladých ľudí zúčastniť sa dlhodobu dobre zorganizovaného a manažovaného programu. Aké prínosy má takéto dobrovoľníctvo pre mladých ľudí sme chceli zistiť v našom výskume. Zároveň sme chceli odhaliť najčastejšie bariéry a problémy pri realizácii dobrovoľníctva. Zaujímalo nás aj do akých projektov sú naši dobrovoľníci najviac zapojení (tab. 3).

Výhody, ktoré prináša Európska dobrovoľnícka služba, hodnotili dobrovoľníci veľmi vysoko (tab. 8). Ako najvýznamnejšie hodnoty videli sebarozvoj a profesionálny rast, rozvoj zodpovednosti a samostatnosti, zlepšenie jazykových a sociálnych zručností, zbieranie nových skúseností a poznatkov, zvýhodnenie na trhu práce v budúcnosti, zvýšenie sebadôvery, skúsenosti z tímovej práce, otvorenie nových možností, upevnenie hodnôt a životných postojov, zvýšenie uvedomenia si európskeho občianstva a vlastnej zodpovednosti za svoje konanie. Všetky tieto výhody a prínosy hodnotili respondenti na stupnici ako najvýznamnejšie až vysoko významné. Jedine ocenenie v spoločnosti vychádzalo ako prínos, ktorého sa dobrovoľníkom dostáva menej. Z praxe i výskumov o dobrovoľníctve (Woleková et al., 2002; Bundzelová, 2008; Brožnanová Gregorová et al. 2010) vyplýva, že slovenská spoločnosť nedocenia dobrovoľníctvo tak, ako je tomu v krajinách s bohatou dobrovoľníckou tradíciou neprerušenou totalitnými režimami. Aj z nášho výskumu vyplýva, že v krajinách Európskej únie,

v ktorých sa zúčastnili dobrovoľníckeho programu, je podľa názoru respondentov považované dobrovoľníctvo za dôležité (tab. 4).

Dôležitosť dobrovoľníctva vnímaná samotnými dobrovoľníkmi je signifikantne vyššia u žien (tab. 6). Takisto sme dokázali, že so zvyšujúcim sa vzdelaním dobrovoľníkov sa zvyšuje aj vnímanie dôležitosti dobrovoľníctva. Vysokoškólcovia viac vnímajú dobrovoľníctvo ako dôležitejšie než stredoškólcovia (tab. 5).

Pri hodnotení dobrovoľníckych programov v rámci Európskej dobrovoľníckej služby v porovnaní s dobrovoľníckymi programami na Slovensku dobrovoľníci uvádzali ako rozvinuté stránky dobrovoľníctva v zahraničí: dobrý manažment, vytvorené legislatívne zázemie, vyššie ocenenie dobrovoľníctva v spoločnosti (tab. 9). S dobrým manažmentom programov potom ruka v ruke ide pravidelná supervízia a vytváranie kontaktov a spolupráce s inými inštitúciami a dobrovoľníkmi (tab. 7). Na rozdiel od zahraničných skúseností dobrovoľníci ako slabosti dobrovoľníckych programov doma uvádzali zaostávajúci manažment, chýbajúcu legislatívnu úpravu dobrovoľníctva na Slovensku, nedostatočnú podporu a medializáciu a nedostatočné ocenenie zo strany spoločnosti.

Popri prínosoch, ktoré dobrovoľníctvo má, stretávajú sa dobrovoľníci v Európskej dobrovoľníckej službe aj s prekážkami. Ako najväčšie bariéry vyhodnotili nedostatočnú organizáciu a prípravu projektu či školení, ďalej zlyhanie komunikácie medzi subjektmi, zainteresovanými na organizovaní Európskej dobrovoľníckej služby. Neinformovanosť o podmienkach projektu, problémy zo strany dobrovoľníka, predsudky zo strany príbuzných a rodiny a nevhodnosť vybraného dobrovoľníckeho programu boli hodnotené ako stredne silné bariéry. Prílišná byrokracia bola síce považovaná za prekážku, ale v porovnaní s nedostatočnou prípravou projektov a zlou komunikáciou medzi vysielajúcim subjektom a prijímacou organizáciou nebola takým ohrozením účasti dobrovoľníka.

Je treba oceniť, že naši dobrovoľníci sa najčastejšie zapájali do programov, ktoré slúžili pre znevýhodnené skupiny, bezdomovcov, nezamestnaných, obeť násilia a pre seniorov. To znamená, že najviac sa angažujú v priamej pomoci ľuďom, ktorí to najviac potrebujú, v sociálnej oblasti. Ďalšími v poradí boli envi-

ronmentálne projekty, vzdelávacie projekty a kultúrne projekty (tab. 3).

Výsledky výskumu naznačujú, že dobrovoľníctvo má pre osobnostný rozvoj dobrovoľníkov i spoločnosť veľký význam. Pre zlepšenie dobrovoľníckych programov je potrebné viac sa zamerať na dobrý manažment, supervíziu, ošetriť dobrovoľníctvo zákonnou normou a podporovať výskum dobrovoľníctva. Toto sú výzvy adresované viac neziskovému sektoru ako rámci, v ktorom sa dobrovoľníctvo vykonáva. Nedomnievame sa, že by problémy dobrovoľníctva mal riešiť štát, ten by mal len vytvoriť vhodný právny rámec, ktorý by podporoval dobrovoľníkov. Dobrovoľníctvo bude v spoločnosti vyššie hodnotené, keď bude viditeľnejšie a keď ho budú reprezentovať dobre zorganizované, fungujúce, dlhodobé a pre svoj prínos uznávané dobrovoľnícke programy. Dôležitá je aj vhodná medializácia dobrovoľníckych programov.

ZÁVER

Dobrovoľnícke aktivity majú veľa pozitívnych dopadov na tých, pre ktorých sú vykonávané, na celé komunity a v neposlednom rade na samotných dobrovoľníkov (Li, Ferraro, 2006; Grimm et al., 2007). Vo svete, ale už aj u nás dobrovoľníci pracujú v zariadeniach pre deti, materských centrách, domovoch pre starých ľudí, v rehabilitácii pre ľudí s hendikepom, v denných centrách, v útulkoch pre bezdomovcov, v azylových domoch, v nízkoprahových centrách. Sponzorujú lacné ubytovanie pre chudobných a starých a vybudovali takéto ubytovanie v mnohých komunitách. Zbierajú šatstvo a potrebné veci pre chudobných, asistujú prepusteným väzňom, pomáhajú rodinám. Organizujú spirituálnu podporu a vedenie ľuďom v núdzi. Slúžia ako streetworkeri, pomáhajú drogovu závislým a prostitútkam. Prinášajú radosť deťom v nemocniciach, slúžia umierajúcim v hospicioch, pomáhajú utečencom a slúžia v humanitárnych službách či pomáhajú pri živelných pohromách.

Je veľa študijných odborov na vysokých školách, ktoré vo výučbe najmä pomáhajúcich profesií kladú dôraz aj na dobrovoľníctvo, ale sú iné oblasti, napr. politológia, sociológia, ktoré majú svoje rezervy. Obdobie vysokoškolského štúdia je obdobím formovania osobnosti: nielen nadobúdania vedomostí a rozvoja myslenia jednotlivca, je zároveň aj obdobím vytvárania hodnotového rebríčka a brúsenia charakteru mladé-

ho človeka, keď sa učí poznávať, čo má v živote hodnotu a za čo sa oplatí postaviť aj napriek námahe či neprijemným dôsledkom. K tomuto pochopeniu hodnôt prispieva aj skúsenosť mladého človeka s dobrovoľníctvom. Len noví charakterní ľudia môžu ozdraviť verejný život a vrátiť mu jeho étos. Preto dobrovoľnícke programy zahrnula do svojho pôsobenia aj Zdravotné sociálna fakulta JU rovnako ako Fakulta zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity v spolupráci s Vysokou školou zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety.

LITERATÚRA

1. Brozmanová Gregorová A et al. (2010). Analýza dobrovoľníctva na Slovensku. Bratislava: PDCS, o. z. – PANET. [online]. [cit. 2010-04-22]. Dostupné z: http://www.partnerstva.sk/buxus/generate_page.php?page_id=874
2. Bundzelová K (2008). Dobrovoľnícka činnosť u ľudí so zdravotným postihnutím. Kontakt. 10/2: 339–346.
3. Cintulová L (2011). Vplyv dobrovoľníctva na hodnotový systém vysokoškolákov. Minimová dizertačná práca. Trnava: FZSP TU, 80 s.
4. Grimm R, Spring K, Dietz N (2007). The health benefit of volunteering. [online]. [cit. 2011-11-30]. Dostupné z: <http://www.vds.org.uk/Portals/0/Documents/Health%20Benefits%20of%20Volunteering%20-%20Review%20of%20Recent%20Research.pdf>
5. Hybels B (2009). The Volunteer Revolution: Unleashing the Power of Everybody. Michigan: Zondervan, p. 144.
6. Krkošková M (2011). Dobrovoľníctvo a hodnotový systém vysokoškolákov. Dizertačná práca. Trnava: FZSP TU, 78 s.
7. Li Y, Ferraro KF (2006). Volunteering in Middle and Later Life: Is Health a Benefit, Barrier or Both? Social Forces. 85/1: 497–519.
8. Liao-Troth, MA (2008). Challenges in volunteer management. USA: Information Age Publishing, Inc. p. 277.
9. Lörincová E et al. (2010). Postoje k dobrovoľníctvu mladých ľudí – dobrovoľníkov na Medzinárodných táboroch dobrovoľníckej práce. Bratislava: INEX Slovakia – občianske združenie. [online]. 2010. [cit. 2010-04-22]. Dostupné na http://www.iuventa.sk/index.php?www=sp_file&id_item=1185
10. Matoušek et al. (2001). Základy sociálnej práce. Praha: Portál, 309 s.
11. McCurley S, Lynch R (2006). Volunteer Management. Mobilizing all the Resources of the Community. 2nd edition. Kemptville: Johnstone Training and Consultation, p. 234.
12. Oppenheimer M (2008). Volunteering: Why We Can't Survive Without It. 1st edition. Sydney: University of New South Wales Press Ltd. p. 233.
13. Pavelek L (2010). Dobrovoľníctvo a motivácia starších ľudí. Dizertačná práca. Trnava: FZSP TU, 110 s.
14. Prieskum o stave dobrovoľníctva realizovaný občianskym združením C.A.R.D.O. pri príležitosti 5. decembra – Medzinárodného dňa dobrovoľníkov. (2007). [online]. [cit. 2010-04-22]. Dostupné z: http://www.partnerstva.sk/buxus/docs/Dobrovolnictvo/CARDO_Prieskum_vysledky.pdf
15. Radková L (2003). Tretí sektor v sociálnej práci. Trnava: Trnavská univerzita, 89 s.
16. Wearing S (2001). Volunteer tourism: Experience that make a difference. New York: CABI publishing. p. 146.
17. Woleková H a kol. (2002) Dobrovoľníctvo vo svetle výskumu. Bratislava: SPACE, 69 s.

*Lucia Cintulová, Líbuša Radková
libusa.radkova@gmail.com*